

digd plaats te nemen in het decor. Op het olijke deuntje van een Tiroomse fanfare kan het achter een stevige pot nog 's nalachen over wat tevoren vanuit de zaal werd gesmaakt. Dan wordt duidelijk dat de kiemvrije enscenering van dit faecaliëndrama geheel in het teken van de lach hoorde te staan. Het neurotisch realisme van Schwab diende blijkbaar versluierd achter een blozende lach om zoveel onwelvoeglijkheid. Niemand verwacht dat de regie met de wereldverachting van de auteur instemt. Maar de beestachtige banaliteit van zijn volkse figuren verdonkeremanen is ook dat niet.

Het doet hoe dan ook vragen rijzen bij de reikwijdte van volksstukken als die van Schwab. Ödön von Horváth gebruikte deze benaming al voor zijn teksten waarin de heersende mentaliteit van zijn tijd werd geregistreerd. Na Horváth ging het zogenaamde volks-theater zich voornamelijk onder de gordel afspeelen. Sex, alcohol en verdoken perversies, kortom het vermeende drifthuiskhouden van de underdog werd aangegrepen om maatschappijkritisch uit de hoek te komen. Op de speellijsten zien we vandaag de namen van deze heimatdichters: Werner Schwab (in NTG ook nog met *ESCALATIE ordinaire*; in KVS met *Mijn Hondemon*), Thomas Jonigk (*Rottweiler* in KNS) en Franz Xaver Kroetz (*Blommes hof/Spooktrein*, KNS). Hun stem klinkt grim-

miger maar tegelijk ook dunner dan die van Horváth. Het bitterboos realisme dat ze onveranderd spuien laat zich zonder al te veel moeite ontwapenen tot een folkloristische farce. In het verleden werd doorgaans weinig gedaan om deze melodrama's los te wringen uit hun voorspelbare kader. Met de domheid van volkse figuren is het goed lachen. Het zorgde in vele gevallen voor kwalijk voyeurisme dat politiek correct vermaak garandeerde voor een publiek dat zichzelf tot culturele elite stieert.

Denkluheid

Met *Geleerde vrouwen* brengt KNS-Antwerpen 'une pièce comique tout à fait achevée,' zoals Molière dat aan zijn tijdgenoten beloofd had: volledig in rijmvorm (vertaling van Myriam Pernath) en met zin voor het detail *gesoigneerd*. In een klassiek burgerlijk decor wordt gepoogd realistisch uitgetekende personages neer te zetten. De zichtbare inspanningen omtrent de vorm en het acteerwerk kunnen een zekere denkluheid evenwel niet versluieren. De enscenering verschijnt als een cocon waarin de strekking van Molières tekst bewaard en gekoesterd wordt. De auteur voerde er een persoonlijke afrekening met een criticus in door en hekelde in één adem de intellectuele emancipatie van de vrouw. Meer dan drie eeuwen en ontelbare ensceneringen

later blijkt het tweede gegeven zich in de Bourlaschouwborg te hebben overleefd. Een woordloze scène die vóór het stuk werd gemonteerd veraanschouwelijkt meteen hoe de verhoudingen liggen. Na een tijdje als kip zonder kop te hebben rondgerend vervangen de geleerde bourgeois de ouderwetse zetel van de pater familias door een design-meubel. Waarop de bezitter prompt zijn troon terughaalt en zo zijn positie in het gezin herinstalleert. Dit tafereeltje kondigt gelijk aan dat gezond verstand uiteindelijk zal zegevieren op modieuze grillen. De weg naar deze pseudo-waarheid is er één van morele tableaux die de belachelijke gevolgen van het pedante vrouwelijke intellectualisme moeten demonstreren.

De inhoud van dit gezond verstand laat zich moeiteloos aflezen aan de rol van de meid. Samen met de vader en diens broer vertegenwoordigt ze, chiffrage voor de 'sagesse villageoise', de zin voor authenticiteit. Ze wordt bij het begin door de geleerde vrouwen buitengezet wegens fouten tegen de grammatica, om uiteindelijk – net als de zetel – door de vader weer te worden binnengehaald. In de voorstelling is ze slechts schijnbaar een randfiguur. In plat Antwerps laat men haar onverhuld de reactionaire opvattingen verkondigen waar dit stuk van wemelt. Het boude taaltje van dit provincialistisch typetje contrasteert fel met het babbelzieke snobisme van de ove-

Geleerde vrouwen - Koninklijke Nederlandse Schouwburg / Herman Selleslags